

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากแบบจำลองกระบวนการการสื่อสารของเบอร์โล (Berlo, 1960:30) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการสื่อสาร ได้แก่ ผู้ส่งสาร (SOURCE) สาร (MESSAGE) สื่อ (CHANNEL) และผู้รับสาร (RECEIVER) องค์ประกอบทั้ง 4 ตัวจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดสารของผู้ส่งสารก็คือ ผู้รับสาร (ประมะ สตะเวทิน, 2533 : 71)

ผู้รับสารถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เป็นตัวกำหนดความสำเร็จหรือ ความล้มเหลวของการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการสื่อสารมวลชน จึงไม่ เกิดประโยชน์อะไรหากผู้ส่งสารไม่สามารถส่งสารไปถึงผู้รับสารได้ ผู้รับสารของสื่อ มวลชนนั้นจะมีลักษณะที่หลากหลายแตกต่างกันไป และโดยส่วนใหญ่แล้ว มักจะเลือกรับ สาร หรือให้ความสนใจในสารที่สามารถสนองตอบตามความพอใจและความต้องการ ของคน ดังนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ส่งสารจะต้องพิจารณาถึงความต้องการของผู้รับสาร ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้รับสาร ก็คือ เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายในเขต กรุงเทพมหานคร และสื่อมวลชนที่กล่าวถึงก็คือ รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก การที่ เด็กจะเปิดรับชมรายการดังกล่าวหรือไม่มากนักขึ้นอยู่กับสิ่งหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าเด็ก ได้รับความพึงพอใจและประโยชน์จากการชมรายการนั้น ๆ หรือไม่เพียงใด

ทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ

(USES AND GRATIFICATIONS THEORY)

การศึกษาเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารแตก ต่างไปจากการศึกษาเรื่องผลกระทบของสื่อ (MEDIA EFFECT RESEARCH) ซึ่งให้ ความสนใจเฉพาะอิทธิพลของสื่อต่อผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว แต่ในเรื่องของการ

ใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสาร จะเน้นที่ผู้รับสารเป็นตัวจักรที่จะตัดสินใจในการเลือกใช้ประเภทของสื่อ และเนื้อหาของสารที่สนองตอบความต้องการ (NEEDS) ของแต่ละบุคคล และให้ความพอใจแก่ผู้รับสารในการใช้สื่อและสารนั้นๆ ผู้รับสารนั้นไม่ได้เป็นเพียงผู้รับเอาอิทธิพลจากสื่อมวลชน (ยุบล เบญจรงค์กิจ, 2521 : 32)

ทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจนี้ เปลี่ยนความสนใจจากความตั้งใจของผู้ส่งสารมาเป็นความต้องการของผู้ใช้สื่อ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการทางสังคมและจิตวิทยาของผู้ใช้ ทฤษฎีนี้อธิบายว่า นอกจากความต้องการขั้นพื้นฐาน 5 อย่างที่มาสโลว์กล่าวไว้ คือ ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรัก ความต้องการความนับถือ และความต้องการความสำเร็จในชีวิตแล้ว มนุษย์ยังมีความต้องการอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นความต้องการที่จะแสวงหาระเบียบและความเข้าใจสภาวะแวดล้อมของตนเอง ความต้องการที่จะรู้นี้เป็นแรงผลักดันที่มนุษย์เราเรียนรู้มาจากการอยู่ในสังคม เป็นการยอมรับว่า มนุษย์เราสนใจแสวงหาสารจากสื่อมวลชนไม่ใช่ถูกยึดเยียดข้อความให้ดังที่เคยคิดกัน และลักษณะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในทฤษฎีนี้คือ เป็นการศึกษาที่มนุษย์มากกว่าสารที่มนุษย์ได้รับศึกษาว่าทำไมมนุษย์จึงมีพฤติกรรมในการเปิดรับสารเช่นนั้น มากกว่าที่จะศึกษาว่าสารนี้ก่อให้เกิดพฤติกรรมอย่างไร

การวิจัยเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ เริ่มขึ้นเมื่อเซอร์ซ็อก (HERZOG, 1944) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจที่แม่บ้านได้รับจากการฟังรายการละครวิทยุภาคกลางวัน ขณะเดียวกันการศึกษามลกระทบของสื่อต่อผู้รับสารเริ่มสื่อเค้าว่า สื่อมวลชนไม่ได้มีอิทธิพลต่อผู้รับสารมากดังที่นักวิชาการในยุคเริ่มแรกเคยตั้งสมมติฐานไว้

ต่อมา แคทซ์และคณะ (KATZ AND OTHERS, 1973) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ โดยศึกษาข้อมูลที่เก็บจากผู้ใช้อินเทอร์เน็ตอิสราเอล งานวิจัยชิ้นนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยสำรวจขั้นพื้นฐานและความพยายามที่จะประดิษฐ์เครื่องมือในการวัด มากกว่าที่จะเป็นการศึกษาเพื่อพิสูจน์สมมติฐานใด ๆ

เนื่องจากเป็นงานวิจัยชิ้นแรกที่มีลักษณะเป็นการวิจัยการใช้สื่อและความพึงพอใจ และเป็นต้นแบบของงานวิจัยในแนวนี้ แคทซ์และคณะ ได้สร้างมาตราวัดความต้องการทางด้านจิตใจและสัมคมมนุษย์ขึ้น โดยนำเอาองค์ประกอบ 3 อย่างมารวมเข้าเป็นความต้องการในแง่ต่าง ๆ องค์ประกอบทั้ง 3 นี้ได้แก่

ก. MODE คือ ลักษณะของความต้องการ เช่น

- (1) ต้องการให้เพิ่มมากขึ้น
- (2) ต้องการให้ลดน้อยลง
- (3) ต้องการให้ได้มา

ข. CONNECTION คือ จุดประสงค์ของการติดต่อของบุคคลต่อสิ่งภายนอกคือ

- (1) การติดต่อเพื่อรับข่าวสาร ความรู้
- (2) การติดต่อเพื่อความพอใจ เพื่อประสบการณ์ทางอารมณ์
- (3) การติดต่อเพื่อความเชื่อถือ ความมั่นใจ ความมั่นคง และสถานภาพ
- (4) การติดต่อเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์

ค. REFERENT คือ บุคคลหรือสิ่งภายนอก ที่มนุษย์โยงการติดต่อไปสู่ ได้แก่

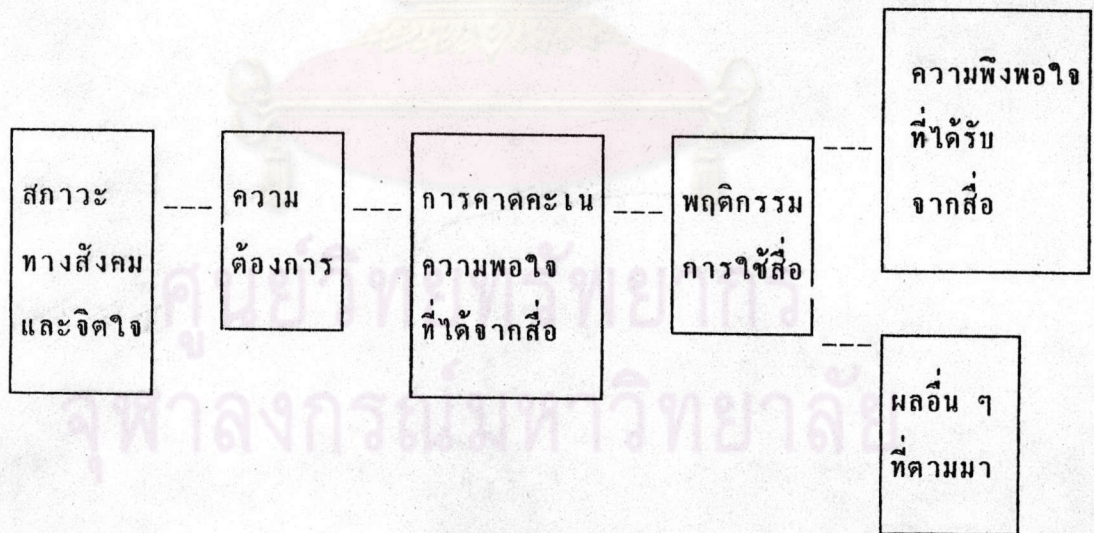
- (1) ตนเอง
- (2) ครอบครัว
- (3) เพื่อนฝูง
- (4) สังคม รัฐบาล
- (5) ขนบประเพณี วัฒนธรรม
- (6) โลก
- (7) สิ่งภายนอกอื่น ๆ ที่มีความหมายนัยลบ (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ. 2534 : 85-86)

จากองค์ประกอบทั้ง 3 นี้ แคทซ์และคณะ ได้สร้างข้อความแสดงความต้องการของบุคคลขึ้น เพื่อชี้ให้เห็นถึงความต้องการของบุคคลซึ่งสามารถใช้สื่อต่าง ๆ ตอบสนองให้ความพึงพอใจ (GRATIFICATIONS) ได้

แคทซ์และคณะ (KATZ AND OTHERS, 1974) ได้สรุปแบบแผน (PATTERN) ของการศึกษาตามทฤษฎี ดังนี้

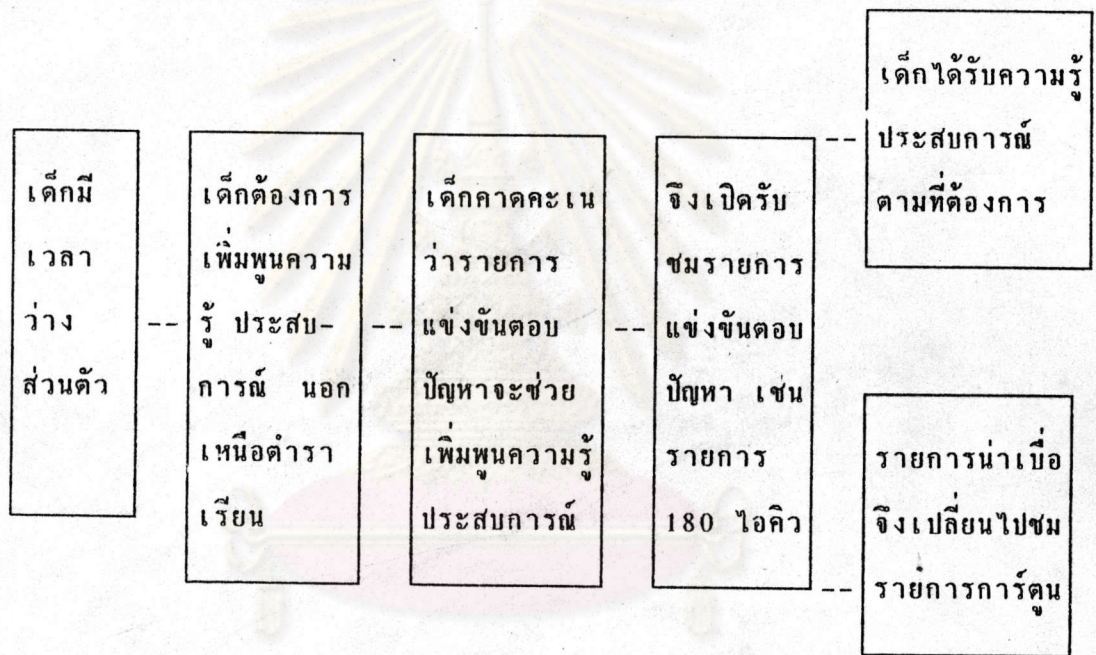
การศึกษาการใช้สื่อและการรับความพึงพอใจ คือ การศึกษาเกี่ยวกับ (1) สภาวะของสังคมและจิตใจที่มีผลต่อ (2) ความต้องการของบุคคล ซึ่งนำไปสู่ (3) การคาดคะเนเกี่ยวกับ (4) สื่อและแหล่งที่มาของสาร การคาดคะเนนี้นำไปสู่ (5) ความแตกต่างกันในการใช้สื่อ และพฤติกรรมอื่น ๆ ของแต่ละบุคคล ยังผลให้เกิด (6) ความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อ และ (7) ผลอื่น ๆ ที่บางครั้งมิได้คาดหมายมาก่อน (ยูล เบ็ญจรงค์กิจ, 2534 : 88)

นอกจากนี้ แคทซ์และคณะ ได้สร้างตัวแบบจำลองเกี่ยวกับการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจขึ้น ดังแผนภาพ

จากแบบจำลองสามารถอธิบายได้ดังนี้คือ สภาวะของสังคม และจิตใจที่แตกต่างกัน ก่อให้มนุษย์มีความต้องการแตกต่างกันไป ความต้องการที่แตกต่างกันนี้ ทำให้แต่ละคนคาดคะเนว่าสื่อแต่ละประเภทจะสนองความพอใจได้ต่างกันออกไปด้วย ดังนั้นลักษณะของการใช้สื่อของบุคคลที่มีความต้องการไม่เหมือนกันจะแตกต่างกันไป ขึ้นสุดท้าย

คือ ความพอใจที่ได้รับจากการใช้สื่อจะต่างกันออกไปด้วย (ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ, 2534 : 88) นอกจากนี้ อาจก่อให้เกิดผลอื่น ๆ ที่ตามมาซึ่งอาจจะไม่ใช่ผลที่ตั้งเจตนาไว้ก็ได้ แบบจำลองดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การเลือกบริโภคสื่อมวลชนนั้นขึ้นอยู่กับความต้องการหรือแรงจูงใจของผู้รับสารเอง สำหรับการวิจัยเรื่อง การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่เด็กได้รับการชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนี้ สามารถเขียนตามแบบจำลองของทฤษฎีได้ดังนี้

จากแบบจำลองจะเห็นได้ว่าเด็กมีเวลาว่างส่วนตัวหลังเลิกเรียน เด็กต้องการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ นอกเหนือจากตำราเรียน ซึ่งเด็กคาดคะเนว่า รายการประเภทแข่งขันตอบปัญหาจะสามารถช่วยเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ที่ต้องการได้ ดังนั้นเด็กจึงเลือกเปิดรับชมรายการประเภทแข่งขันตอบปัญหา เช่น รายการ 180 ไอคิว ทำให้ได้รับความรู้ ประสบการณ์ตามที่ต้องการ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อดูไปได้สักระยะหนึ่งเด็กอาจเกิดความรู้สึกว่ารายการน่าเบื่อ จึงเปลี่ยนไปชมรายการการ์ตูนแทนก็ได้

อนุศิลป์ชาญ, 2531 : 13-14) ได้นำความคิดของแคทซ์ไปศึกษา นอกจากจะเน้นเรื่องของการใช้สื่อและความพึงพอใจแล้ว คิฟแพ็ค ยังได้เพิ่มเติมในเรื่องของการรับรู้ในคุณประโยชน์ของสื่อด้วย จุดประสงค์ของการศึกษาค้างนี้คือ ต้องการหาความสัมพันธ์ของความถี่ของการใช้สื่อมาลชนกับความพึงพอใจและการใช้สื่อกับการรับรู้ในคุณประโยชน์ของสื่อ ผลจากการศึกษาได้กล่าวถึง

1. ปัจจัยด้านตัวบุคคลเช่นเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ เป็นตัวกำหนดการใช้สื่อและการรับรู้ในคุณประโยชน์ของสื่อ โดยเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวกับอายุปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากคือ ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปจะเลือกใช้สื่อเพราะคำนึงถึงความสำคัญของสื่อมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยคือตั้งแต่ 9-11 ปี และกลุ่มที่มีอายุน้อยจะใช้สื่อเพื่อความบันเทิง แต่กลุ่มที่มีอายุมากจะใช้สื่อเพราะสนใจที่จะรับรู้เรื่องเกี่ยวกับสังคมและความต้องการของตนเอง เป็นต้น
2. คนที่มีระดับการศึกษาสูงจะเลือกใช้สื่อมากกว่าคนที่มีการศึกษาค่ำ
3. จากประเภทของสื่อที่ทำการศึกษา โทรทัศน์จะถูกเลือกใช้สูงเป็นอันดับ 1 เพราะกลุ่มเป้าหมายเห็นว่า เป็นสื่อที่มีประโยชน์โดยให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เราสนใจ เช่นเกี่ยวกับโลกและเหตุการณ์ภายในประเทศ รวมทั้งให้ความบันเทิงได้ด้วย หนังสือพิมพ์ หนังสือเล่ม วิทยูและภาพยนตร์ จะถูกเลือกใช้เป็นอันดับรองตามเหตุผลของการเลือกใช้
4. กลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีการเลือกใช้สื่ออย่างมีจุดมุ่งหมายและเข้าใจถึงคุณประโยชน์ของสื่อที่มีต่อผู้ใช้

จากการศึกษาของ คิฟแพ็คและคณะ จึงสรุปได้ว่า ความต้องการในการใช้สื่อมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ในคุณประโยชน์ของสื่อ และปัจจัยด้านตัวบุคคลมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อด้วย

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเลือกเปิดรับสื่อมาลชน

(SFLECTIVE EXPOSURE THEORY)

ชาร์ล แอดคิน (CHARLES ATKIN, 1973) กล่าวว่า บุคคลจะเลือกรับ

ข่าวสารใดจากสื่อมวลชน ขึ้นอยู่กับการคาดคะเนเปรียบเทียบระหว่างรางวัลตอบแทน (REWARD VALUE) กับการลงทุนลงแรง (EXPENDITURES) และพันธะผูกพัน (LIABILITIES) ที่จะตามมา ถ้ารางวัลตอบแทน คือ การได้รับข่าวสารหรือความบันเทิงที่ต้องการสูงกว่าการลงทุนลงแรง บุคคลย่อมแสวงหาข่าวสารนั้น (INFORMATION SEEKING) แต่ถ้ารางวัลตอบแทนได้รับน้อยกว่า บุคคลก็อาจจะเฉยเมยต่อข่าวสารนั้น (INFORMATION IGNORING) จึงกล่าวได้ว่าบุคคลจะเลือกรับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มีผลตอบแทน เช่น การได้รับข่าวสารหรือความบันเทิงที่ต้องการ

แคลปเปอร์ (KLAPPER, 1960 : 19) สรุปว่า โดยส่วนใหญ่แล้วคนมีแนวโน้มที่จะเลือกรับเนื้อหาที่สอดคล้องกับทัศนคติและความสนใจที่มีอยู่และจะหลีกเลี่ยงเนื้อหาที่ขัดแย้งกับทัศนคติกับความสนใจของตน เช่นเดียวกับไรท์ (WRIGHT, CHARLES R., 1927 : 109) บอกว่า คนจะเลือกรับสื่อมวลชนที่มีเนื้อหาที่เขาคิดว่าน่าสนใจที่สุด และจะพึงพอใจเมื่อสอดคล้องกับประสบการณ์และความคิดเห็นเดิมที่มีอยู่

ในการเปิดรับข่าวสารต่าง ๆ นั้น ผู้รับข่าวสารจะมีกระบวนการเลือกสรร (SELECTIVE PROCESS) ซึ่งประกอบด้วย (พีระ จิตรโสภณ, 2529 : 636-639)

1. การเลือกเปิดรับหรือเลือกสนใจ (SELECTIVE EXPOSURE OR SELECTIVE ATTENTION) หมายถึง ผู้รับสารจะเลือกสนใจหรือเปิดรับสื่อและข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งที่มีอยู่ด้วยกันหลายแหล่ง โดยมีที่จะแสวงหาข่าวสารที่สอดคล้องกับทัศนคติและความเชื่อดั้งเดิม ขณะเดียวกันก็จะหลีกเลี่ยงข่าวสารที่ขัดแย้งกับความรู้สึกนึกคิดเดิมของตนเอง ทั้งนี้เพราะการได้รับข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับทัศนคติความรู้สึกของเขาจะก่อให้เกิดความไม่สบายใจ
2. การเลือกรับรู้หรือตีความ (SELECTIVE PERCEPTION OR SELECTIVE INTERPRETATION) เมื่อบุคคลเปิดรับข่าวสารจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งแล้ว ก็จะตีความหมายตามความเข้าใจ ทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความคาดหวังและแรงจูงใจ ตามสภาวะร่างกายและตามสภาวะอารมณ์ขณะนั้น
3. การเลือกจดจำ (SELECTIVE RETENTION) บุคคลจะเลือกจดจำ

เนื้อหาของสาระของสารเฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทัศนคติของตนเอง และมักจะลืมในส่วนที่ไม่ตรงกับความสนใจของตนเอง

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการเปิดรับสื่อมวลชนคือ (ขวัญ เรือน กิตติวัฒน์ 2531 : 23-26)

1. ปัจจัยด้านบุคลิกภาพและจิตวิทยาส่วนบุคคล มีแนวคิดว่า คนเราแต่ละคนมีความแตกต่างเฉพาะตัวบุคคลอย่างมากในด้านโครงสร้างทางจิตวิทยาส่วนบุคคล ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกัน การดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับสติปัญญา ความคิด ทัศนคติ ตลอดจนกระบวนการของการรับรู้ การเรียนรู้ การจูงใจ

2. ปัจจัยด้านสภาพความสัมพันธ์ทางสังคม เนื่องจากคนเราจะยึดติดกับกลุ่มสังคมที่ตนสังกัดอยู่เป็นกลุ่มอ้างอิง (REFERENCE GROUP) ในการตัดสินใจที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมใด ๆ ก็ตาม นั่นคือ มักจะคล้อยตามกลุ่มในค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

3. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมนอกระบบสื่อสารเชื่อว่าลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ ทำให้เกิดความคล้ายคลึงของการเปิดรับเนื้อหาของสื่อสาร รวมถึงการตอบสนองต่อเนื้อหาดังกล่าวไม่แตกต่างกันด้วย

นอกจากนี้ ในกระบวนการเลือกรับข่าวสารต่าง ๆ ยังมีองค์ประกอบอื่นคือ (SCHRAMM, 1973 : 121-122)

1. ประสบการณ์ ทำให้ผู้รับข่าวสารแสวงหาข่าวสารแตกต่างกัน
2. การประเมินสาระประโยชน์ของข่าวสาร ผู้รับสารจะแสวงหาข่าวสารเพื่อสนองจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งของตน
3. ภูมิหลังแตกต่างกัน ทำให้มีความสนใจต่างกัน
4. การศึกษาและสภาพแวดล้อม ทำให้มีความแตกต่างในพฤติกรรมการเลือกรับสื่อและเนื้อหาข่าวสาร
5. ความสามารถในการรับสาร เกี่ยวกับสภาพร่างกายและจิตใจที่ทำให้

พฤติกรรมกาเปิดรับทางข่าวสารต่างกัม

6. บุคลิกภาพ ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การโน้มน้าวจิตใจ และพฤติกรรมของผู้รับสาร

7. อารมณ์ สถานภาพทางอารมณ์ของผู้รับสาร จะทำให้ผู้รับเข้าใจความหมายของข่าวสาร หรืออาจเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจความหมายของข่าวสารก็ได้

8. ทัศนคติ จะเป็นตัวกำหนดท่าทีของการรับและการตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือข่าวสารที่ได้พบ

ความสนใจและความต้องการของเด็กในวัยต่าง ๆ

รัจจน อินทรกำแหง (2520 : 60-66) ได้สรุปถึงความสนใจในเรื่องราวที่ต่างกันของเด็กวัยต่างกัน ดังนี้

เด็กวัย 4-6 ปี มักชอบเรื่องเกี่ยวกับนางฟ้า เทวดา นิยายต่างๆ อยากรู้ อยากรูเห็นเกี่ยวกับธรรมชาติ คน นก สัตว์ ต้นไม้ ชีวิต สิ่งแวดล้อม

เด็กวัย 7-8 ปี เป็นวัยที่ยังชอบนิทาน นิยาย ทั้งนิทานพื้นฐาน ตำนานต่างๆ และจะสนใจเกี่ยวกับชีวิตจริงมากขึ้น ชอบฟัง อยากรูเรื่องราวของเด็กอื่นในวัยเดียวกันว่ามีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร ชอบเรื่องชวนคิด

เด็กวัย 9-10 ปี เป็นวัยที่สนใจเรื่องชีวประวัติ วิทยาศาสตร์ งานอดิเรก รวมทั้งเริ่มมีการบูชาวีรบุรุษ วีรสตรี

เด็กวัย 11 ปี เด็กชายยังคงชอบเรื่องผจญภัย ลึกลับ การค้นคว้า ประดิษฐ์ วิทยาศาสตร์ ตลอดจนเครื่องยนต์กลไก เด็กหญิงชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตในบ้าน สัตว์เลี้ยง ธรรมชาติ และเริ่มชอบเรื่องเกี่ยวกับรัก ๆ โกร ๆ

เด็กวัย 12 ปี เด็กชายชอบเรื่องที่มีการจบอย่างฆวมวดบมไว้ให้คิด ชอบ

การผจญภัย ประวัติศาสตร์ กีฬา ฯลฯ ส่วนเด็กหญิงยังคงชอบเรื่องเกี่ยวกับชีวิตในบ้าน ชอบเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ มากขึ้น เรื่องผจญภัยยังคงชอบอยู่ บางทีก็ชอบเรื่องเกี่ยวกับอาชีพด้วย

เด็กวัย 13 ปี เด็กชายยังคงชอบเครื่องดนตรีสากล แต่ให้ยุ่งยากซับซ้อนขึ้น ชอบเรื่องเกี่ยวกับงานอดิเรก ความงามของร่างกาย ส่วนเด็กหญิงชอบ นวนิยายของผู้ใหญ่ เริ่มชอบคำประพันธ์ บทละคร และยังคงชอบเรื่องเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยง

เด็กวัย 14-15 ปี เข้าสู่วัยรุ่นเต็มที่ เริ่มมีความสนใจเฟื่องถึงไปในแนวใดแนวหนึ่งโดยเฉพาะ

เด็กวัย 16-17 ปี เริ่มเป็นผู้ใหญ่ขึ้น มีความสนใจ ความต้องการรสนิยมเป็นตนเอง เริ่มสนใจกับชีวิตอย่างผู้ใหญ่ สนใจกับเรื่องของโลก ของสังคม และปัญหาส่วนตัวต่าง ๆ

บันลือ พุททชะวัน (2521 : 13-17) ก็ได้รวบรวมความสนใจและความต้องการของเด็กไว้เช่นกันดังนี้

เด็กวัยอนุบาลหรือวัยก่อนเข้าเรียน (3-6 ปี) จะสนใจในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น สัตว์เล็ก ๆ ต้นไม้ ดอกไม้ และเด็กในวัยเดียวกัน ชอบฟังนิทานง่าย ๆ สั้น ๆ

เด็กวัยประถมตอนต้น ๆ (ป.1-2) ชอบนิทาน เรื่องราวที่สนุก ชอบเพ้อฝัน เรื่องราวที่เต็มไปด้วยความอบอุ่น สามารถบอกได้ว่าใครดีใครผิด ต้องการแสดงออก และต้องการได้รับการยอมรับจากกลุ่ม

เด็กวัยประถมต้นตอนปลาย (ป.3-4) ความสนใจในตนเองเริ่มลดลง เริ่มสนใจเพื่อนและสภาพแวดล้อมที่ห่างตัวออกไป ต้องการแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ

และต้องการได้รับการส่งเสริมที่จะแสดงออกทางการเล่นเกม การกีฬา และการประดิษฐ์คิดค้นต่าง ๆ

วัยประถมศึกษาตอนปลาย (ป.5-6) ต้องการความเป็นอิสระมากขึ้น ต้องการแบบอย่างในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เริ่มเพื่อฝึกถึงความคิดในอาชีพในอนาคต เด็กชายสนใจเรื่องเครื่องยนต์กลไก เกษตรกรรม ส่วนเด็กหญิงสนใจเรื่องครอบครัว การเรือน

นอกจากนี้ ผาสุก มุทฺขเมธา ได้แสดงถึงความต้องการและความสนใจของเด็กในวัยต่าง ๆ ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปคือ (ผาสุก มุทฺขเมธา, 2530 : 40-50)

ความต้องการของเด็กวัยต่าง ๆ

วัยเด็กตอนต้น (2-6 ปี) ต้องการความรัก ความปลอดภัย ตำแหน่งทางสังคม และต้องการมีอิสรภาพในตนเอง

วัยเด็กตอนกลาง (6-12 ปี)

- ต้องการการเล่น การเคลื่อนไหวอย่างอิสระ
- ต้องการความรัก
- ต้องการความสำเร็จ
- ต้องการปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ
- ต้องการให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ
- ต้องการพักผ่อน
- ต้องการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน ๆ
- ต้องการการบริการผู้อื่น
- ต้องการคิดริเริ่มสร้างสรรค์งานด้วยตนเอง
- ต้องการคำแนะนำ
- ต้องการความสนุกสนาน บันเทิง

วัยรุ่น (13-18 ปี)

- ต้องการตำแหน่งทางสังคม ต้องการแสดงความสามารถให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูง ของผู้ใหญ่
- ต้องการอิสรภาพ
- ต้องการปรัชญาชีวิต ต้นแบบชีวิต ชอบหาคำตอบในสิ่งที่อยากรู้ด้วยตนเอง รักความยุติธรรม มีอุดมคติ
- ต้องการคบหาเพื่อนต่างเพศ
- ต้องการมีสุขภาพที่สมบูรณ์
- ต้องการมีส่วนร่วมรับผิดชอบในครอบครัว
- ต้องการเข้าใจความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่
- ต้องการความซาบซึ้งในบทเพลง คนตรี วรรณคดี ศิลปะ และธรรมชาติ
- ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับนับถือตนเอง

ความสนใจของเด็ก

วัยเด็กตอนต้น (2-6 ปี) สนใจการเล่น สิ่งเคลื่อนไหว ภาพสัตว์ การ์ตูน นิทานต่าง ๆ

วัยเด็กตอนกลาง

- 6-8 ปี สนใจเรื่องนางฟ้า นิทาน สัตว์เลี้ยง เรื่องราวใกล้ตัว เรื่องธรรมชาติวิทยา
- 9-11 ปี เด็กหญิงชอบเรื่องใกล้ตัวในชีวิตประจำวัน เรื่องตื่นเต้น ผจญภัย สนุกสนาน เรื่องธรรมชาติ ส่วนเด็กชายสนใจเรื่องตื่นเต้น ผจญภัย ลึกลับซับซ้อน กีฬา เครื่องจักรกล และเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ

วัยรุ่น

- 12 ปี สนใจเรื่องผจญภัย ท่องเที่ยว การ์ตูน เรื่องลึกลับ ผจญภัยให้

คิด และเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์

- 13 ปี สนใจเรื่องเครื่องยนต์กลไก สิ่งประดิษฐ์ การผจญภัย นวนิยาย บทกวีที่เกี่ยวกับความรัก ความงาม ธรรมชาติ ชีวิต
- 14 ปี สนใจเกี่ยวกับชีวประวัติบุคคลสำคัญ ประวัติศาสตร์ กีฬา ความรัก
- 15 ปี สนใจกีฬา บันเทิง สังคม
- 16-18 ปี สนใจเรื่องเกี่ยวกับสังคม ชีวิต กีฬา อาชีพ การพักผ่อน และเรื่องของผู้ใหญ่

การแบ่งประเภทรายการโทรทัศน์

การแบ่งรายการโทรทัศน์ออกเป็นประเภทต่าง ๆ นั้น ขึ้นอยู่กับงานวิจัยแต่ละเรื่อง แต่ส่วนใหญ่แล้วจะมีความใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยบางเรื่องได้ให้ความสำคัญจัดแบ่งรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กออกเป็นประเภทหนึ่งเลย ได้แก่

ไพพ์, เอเมอร์สัน และแลนนอน (PIPE, EMERSON AND LANNON, 1975 : 67-90) ได้ทำการสำรวจความชอบในการเลือกชมรายการโทรทัศน์ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ระดับชั้นทางสังคมกับลักษณะนิสัยในการดูโทรทัศน์ของกลุ่มคนผู้ใช้งานงานและครอบครัวในพอร์ตมัท โดยได้จัดแบ่งประเภทรายการโทรทัศน์ออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. ละครชวนหัวและรายการบันเทิง (COMEDY AND LIGHT ENTERTAINMENT)
2. รายการการศึกษาและสารสนเทศ (EDUCATIONAL AND INFORMATION)
3. กีฬา (SPORTS)
4. ละครและภาพยนตร์ชุด (PLAYS AND QUALITY SERIES)
5. ภาพยนตร์เรื่องยาว (FILMS)
6. รายการสำหรับเด็ก (CHILDREN'S PROGRAMMES)
7. รายการทางศาสนา (RELIGIOUS PROGRAMMES)

วิลเลียม (WILLIAM, 1974 : 79-81) ได้จัดแบ่งรายการโทรทัศน์ออกเป็น 10 ประเภท พร้อมรายละเอียด ดังนี้

1. ข่าว และข่าวบริการสังคม (NEWS AND PUBLIC AFFAIRS) ได้แก่ ข่าวต่างประเทศ ข่าวในประเทศ ข่าวกีฬา ข่าวเกษตร วิเคราะห์ข่าว รวมทั้งรายการสนทนาหรืออภิปรายปัญหาสังคมเพื่อบริการสังคม
2. สารคดี (FEATURES AND DOCUMENTARIES) ได้แก่ สารคดีท่องเที่ยว ชีวิตสัตว์ รวมทั้งรายการประเภทความรู้ ซึ่งเป็นในรูปของภาพยนตร์ หรือการอภิปราย
3. รายการเพื่อการศึกษา (EDUCATION) เป็นรายการที่จัดขึ้นเพื่อการศึกษาโดยตรงแก่ประชาชน ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน
4. ศิลปะและดนตรี (ARTS AND MUSIC) ได้แก่ รายการจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภาษาและวรรณคดี รวมทั้งรายการดนตรีคลาสสิก เป็นรายการที่ให้ความรู้และความซาบซึ้งทางศิลปะควบคู่ไปกับความบันเทิง
5. รายการสำหรับเด็กและภาพยนตร์การ์ตูน (CHILDREN'S PROGRAMMES & CARTOONS) เป็นรายการที่จัดขึ้นสำหรับเด็กโดยตรงอาจเป็นการ์ตูน หุ่นเชิดมือ หุ่นกระบอก ซึ่งให้ความรู้หรือความบันเทิง หรือทั้งความรู้และความบันเทิง
6. ละครโทรทัศน์ (DRAMA) ได้แก่ รายการที่จัดเป็นละครโทรทัศน์และเป็นตอนสั้น ๆ ที่ดำเนินเรื่องติดต่อกันไปตลอด
7. ภาพยนตร์ (MOVIES) ทั้งภาพยนตร์ชุดและภาพยนตร์เรื่องยาว
8. ปกิณกะบันเทิง (GENERAL ENTERTAINMENT) เป็นรายการที่เน้นความบันเทิงหลายรูปแบบ แต่ยังคงให้สาระความรู้อยู่บ้างเช่น การตอบปัญหาชิงรางวัล การโต้วาที แพ้ชนะ และดนตรี หรือหลาย ๆ อย่างรวมกัน
9. รายการกีฬา (SPORTS) เป็นรายการที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความบันเทิง รวมถึงการอภิปรายเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพ
10. รายการทางศาสนา (RELIGION) เช่น รายการถ่ายทอดพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงรายการสารคดี และการอภิปรายที่ให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม

ไลย์ และฮอฟแมน (LYLE AND HOFFMAN, 1972 : 132, 147) ได้แบ่งรายการโทรทัศน์ออกเป็น 14 ประเภท เมื่อเขาทั้งสองได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้โทรทัศน์กับสื่ออื่น ๆ ของเด็ก โดยให้เด็กเลือกรายการโทรทัศน์ที่ชอบมากที่สุด 4 รายการ แล้วจึงนำรายการต่าง ๆ มาจัดเข้ากลุ่มได้ 14 กลุ่มดังกล่าว ได้แก่

1. การผจญภัยแนวใหม่ (HIP ADVENTURE)
2. ละครเบาสมอง (SITUATION COMEDY)
3. ละครชีวิตครอบครัวเบาสมอง (FAMILY SITUATION COMEDY)
4. ตำรวจและนักสืบ (COP/DETECTIVE)
5. การ์ตูน (CARTOON)
6. ดนตรีและรายการวิพิธทัศนา (MUSIC AND VARIETY)
7. ละคร (PLAYS)
8. นาฏกรรม (DRAMATIC)
9. ข่าว (NEWS)
10. การศึกษาและวัฒนธรรม (EDUCATION AND CULTURE)
11. ภาพยนตร์ควาบอยตะวันตก (WESTERN)
12. เกมส์ (GAMES)
13. กีฬา (SPORTS)
14. ภาพยนตร์เรื่องยาว (FILMS)

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

(CHILDREN'S PROGRAMMES)

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก หมายถึง รายการโทรทัศน์ที่จะเสนอโดยคำนึงถึงคนดูที่เป็นเด็กเป็นหลักใหญ่ ทั้งนี้ผู้แสดงและผู้ร่วมรายการอาจจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่หรือใช้สื่ออื่น ๆ ร่วมอย่างใดก็ได้ ในปัจจุบันรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กในประเทศไทยมีอยู่ 2 ประเภท คือ รายการที่ผลิตสำเร็จรูปมาแล้วจากต่างประเทศและรายการที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ (อรชุนา ยุทธวงศ์, 2525 : 1-1)

อย่างไรก็ตาม ในสายตาของผู้ใหญ่มักจะมองว่ารายการใดก็ตามที่เด็กเป็นผู้แสดง หรือแสดงด้วยหุ่นแล้วก็เหมาะเอาว่าเป็นรายการสำหรับเด็ก เพราะเมื่อเด็กแสดงเด็กก็ควรจะดู แต่ไม่ได้พิจารณาที่เนื้อหาอย่างแท้จริงว่าจัดเพื่อเด็กจริงหรือไม่ เพราะมีรายการหลายประเภทไม่ว่าจะเป็นเด็กแสดง หรือหุ่น หรือเป็นการควบก็ตาม ไม่ได้ทำขึ้นเพื่อที่เด็กจะเข้าใจได้เลย เพราะเรื่องราวเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวผู้ใหญ่ ถือเป็นประสบการณ์ที่ผู้ใหญ่พบเห็นมากกว่าจะพบในวัยเด็ก (จุมพล รอดคำดี, 2527 : 3-1)

ลักษณะรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กเป็นรายการที่มุ่งให้เด็กดูแล้วเข้าใจ ได้รับความสนุกสนาน บันเทิง ไม่เป็นพิษเป็นภัย ให้ความรู้อย่างกว้างขวาง สำหรับรายการรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ผลิตขึ้นในประเทศนั้นมีลักษณะแตกต่างกันไปบ้างตามรูปแบบของรายการ คือ

1. รายการที่เน้นการแสดงออกของเด็ก โดยทำในรูปแบบของชมรมหรือสโมสรมีกิจกรรมให้เด็กทำ ให้เด็กได้แสดงความสามารถด้านต่าง ๆ เช่น ร้องเพลง เล่นดนตรี เป็นต้น ในบางรายการอาจเปิดโอกาสให้เด็กได้วางแผนงาน และจัดทำรายการเองด้วย
2. รายการนิตยสารทางอากาศ จะประกอบด้วยรายการย่อย ๆ หลายรายการ เช่น ละครหุ่น ทายปัญหา เล่นเกม เล่นนิทานประกอบภาพ สอนวิธีทำกิจกรรมต่าง ๆ ละครสั้น สัมภาษณ์บุคคลเด่น เป็นต้น
3. รายการละครหรือภาพยนตร์สำหรับเด็ก อาจผูกเป็นเรื่องจบในตอน หรือเป็นเรื่องยาวต่อเนื่องเป็นตอน ๆ
4. รายการตอบปัญหา/เกม จัดให้มีการแข่งขันความรู้ของเด็กระหว่างกลุ่มผู้มาร่วมรายการ
5. รายการสารคดี (DOCUMENTARY) เสนอเนื้อหาสาระด้วยภาพ และเสียงบรรยาย เป็นรายการที่ให้ความรู้เป็นส่วนใหญ่เช่น สารคดีชีวิตสัตว์ วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม เป็นต้น
6. ภาพยนตร์กวีเร่ร่อน เป็นภาพยนตร์ที่ถ่ายทำจากภาพเขียน และวัตถุสิ่ง

ให้มองเห็นเคลื่อนไหวได้ โดยอาศัยความชำนาญ ทักษะขั้นสูง และความคิดสร้างสรรค์ (พรชัย เขวงเดช, 2532 : 21-22) ซึ่งสามารถแบ่งตามลักษณะได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทเพื่อความบันเทิงทั่วไป และประเภทเพื่อคุณค่าทางการศึกษา (เก็งแก้ว นามแฝง, 2519 : 49)

7. รายการอื่น ๆ ที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราวในโอกาสพิเศษต่าง ๆ

ส่วนรายการโทรทัศน์สำเร็จรูปจากต่างประเทศนั้น มักเป็นภาพยนตร์การ์ตูน ภาพยนตร์ชีวิตสัตว์ สารคดีง่าย ๆ ที่ให้ความรู้กับเด็ก หรือ รายการสำหรับเด็กโดยเฉพาะ เมื่อนำมาฉายก็จะพากย์เป็นเสียงภาษาไทยทับลงไป (อรชума ยุทรวงศ์, 2525 : 1-1 - 1-2)

สิ่งที่ควรคำนึงถึงในการจัดรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก มีดังนี้คือ

1. ต้องกำหนดอายุกลุ่มเด็กที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของรายการเสียก่อน เพื่อที่จะได้ปรับเนื้อหาถ้อยคำและรายละเอียดต่าง ๆ ให้เหมาะสม
2. เนื้อหาควรง่ายและชัดเจน เพื่อให้เด็กเข้าใจและติดตามได้ แต่ต้องไม่ง่ายจนเด็กรู้สึกเบื่อ
3. ถ้อยคำและลีลาการพูด ควรให้เป็นแบบกันเองตามธรรมชาติ เข้าใจง่าย ให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม
4. ไม่ใส่เนื้อหาจนหนักเกินไป เพราะเด็กอาจสับสนไม่เข้าใจ และจะหมดความสนใจ
5. อย่าปลูกฝังสิ่งผิด ๆ ให้กับเด็ก แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยเพราะเด็กจะจำ
6. ปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม ทักษะวิธีการที่เหมาะสมกับเด็ก
7. ควรใช้เสียงประกอบเพื่อให้น่าสนใจยิ่งขึ้น
8. ควรเปิดโอกาสให้เด็กเข้าร่วมรายการ เพื่อให้เด็กได้แสดงออก แต่ไม่ควรให้เด่นจนเกินคนอื่น ๆ เพราะอาจจะทำให้เด็กคนอื่นขาดความมั่นใจได้
9. ให้เด็กรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของรายการ
10. เตรียมอุปกรณ์การผลิตให้น่าสนใจ เพื่อดึงดูดความสนใจจากเด็ก (อรทัย ศรีสันติสุข, 2525)

ในส่วนตัวของเด็กเองนั้น มีความเห็นเกี่ยวกับรายการสำหรับเด็ก หรือ รายการที่เด็กอยากดูควรเป็นรายการในแนวนี้คือ (จุมพล รอดคำดี, 2527 : 3-2)

เด็กในวัย 3 1/2 - 5 ขวบ จะชอบรายการที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกับสิ่งแวดล้อมที่เขาพบเห็นอยู่เป็นประจำ เนื้อเรื่องดำเนินไปอย่างง่าย ๆ ให้คุณให้โทษเห็นได้ชัด ไม่สลับซับซ้อน สิ่งเกิดได้จากภาพยนตร์การ์ตูนต่าง ๆ จะมีพระเอก ผู้ร้ายอยู่ 2 ตัวตามล่ากันไปมา หรือไม่ก็เป็นรายการที่มีอิทธิพลบ้างเล็กน้อย ในวัยนี้ช่างฝันสามารถเล่นคนเดียวได้ ความเข้าใจในคำว่า "เพื่อน" ยังไม่เข้าใจซาบซึ้งนัก พอใจกับคำชม ไม่ชอบให้ใครติ

เด็กที่อยู่ในวัย 6-9 ขวบ จะชอบรายการที่เกี่ยวกับธรรมชาติมากขึ้นจะสงสัยในธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ เนื้อเรื่องก็ยังเป็นไปอย่างง่าย ๆ แต่อาจจะเพิ่มหรือสอดแทรกความเป็นมาของธรรมชาติได้มากขึ้น เด็กในวัยนี้ชอบให้มีการแสดงออก ชอบการยกยอให้กำลังใจ ชอบเรื่องอิทธิพลและนิทานต่าง ๆ และการใช้กำลังต่อสู้กัน ไม่ชอบดูเรื่องยาวมาก ๆ

เด็กที่อยู่ในวัย 10-12 ขวบ จะชอบรายการที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงมากขึ้น เริ่มสนใจการเข้าสังคม ต้องการเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ในบางครั้ง เนื้อเรื่องควรมีเหตุผลมากขึ้น ชอบเรื่องราวผจญภัย ตื่นเต้น ลึกลับ การรักพวกพ้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จะประกอบด้วยงานวิจัยต่างประเทศ และงานวิจัยในประเทศ ซึ่งเป็งานวิจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างโทรทัศน์กับเด็ก ๆ ในหลาย ๆ ระดับคือ ทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตลอดจนงานวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ใหญ่ต่อรายการสำหรับเด็ก ทั้งนี้เพื่อมาประกอบในการศึกษาต่อไป ดังนี้

ปาล์มเมอร์ (PALMER, 1974 : 95-100) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก เพื่อสำรวจลักษณะการเลือกชมรายการโทรทัศน์และความแตกต่างของเด็กในแต่ละระดับ ในการเลือกชมรายการโทรทัศน์ โดยศึกษาในกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษา นอกจากนี้ได้สัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ด้วย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. เด็กชั้นประถมศึกษาชมโทรทัศน์สัปดาห์ละ 21 ชั่วโมงและมีแนวโน้มว่าจะสูงขึ้นในปีต่อไป
2. เด็กเลือกชมโทรทัศน์สัปดาห์ละ 16 ชั่วโมง ในขณะที่เด็กโตชมโทรทัศน์สัปดาห์ละ 24 ชั่วโมง
3. เด็กโตจะชมเฉพาะรายการที่สนใจเท่านั้น รสนิยม และความสนใจในการชมโทรทัศน์ของเด็กโตระหว่างชายกับหญิงจะแตกต่างกัน
4. เด็กเล็กชอบชมรายการประเภทลิเก ละคร โลกโมโน ผงกัญชง เช่น รายการนักสืบ รองลงมาชอบชมการ์ตูน ส่วนเด็กโตชอบชมรายการละครและภาพยนตร์คดีสอนใจ
5. เด็กส่วนใหญ่สนใจรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาไม่มากนัก

เชสเตอร์ และ วิลลิส (CHESTER AND WILLIS, 1978 : 486 - 487) ศึกษาพบว่าเด็กในช่วงอายุ 4-9 ปี จะชอบเรื่องราวเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน เทพนิยาย และเรื่องราวที่เป็นจริงเป็นจังขึ้น เรื่องราวเกี่ยวกับอัสวีประวัตติ การผจญภัย การค้นคว้า ประดิษฐ์ และเรื่องกีฬา

รัญจวน มินประดิษฐ์ (2513) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อเด็กเรียนระดับประถมปลายซึ่งมาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยปรากฏว่า ฐานะทางครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อการเลือกชมรายการโทรทัศน์ของนักเรียนไม่มากนัก นักเรียนส่วนมากจะเลือกชมรายการโทรทัศน์ตามความสนใจของนักเรียนเอง นักเรียนมีความคิดว่า รายการโทรทัศน์ให้ประโยชน์ด้านชีวิตประจำวันและความบันเทิงมากกว่าให้ประโยชน์ทางการศึกษา และโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของนักเรียนในด้านการจำเอาคำพูดที่เป็นภาษาสะแลงมาใช้มากที่สุด การชมโทรทัศน์ทำให้ผลการเรียน

ของนักเรียนเป็นปกติ

สมพงษ์ แดงคาด (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้ปกครอง ในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก เพื่อสำรวจรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศทางสถานีต่าง ๆ สำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ที่ออกอากาศทางสถานีต่าง ๆ และศึกษาผลของโทรทัศน์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กในแง่การศึกษาและบุคลิกภาพ โดยสอบถามไปยังผู้ปกครองที่มีอาชีพครูตามโรงเรียนต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร 16 แห่ง ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ประเภทของรายการโทรทัศน์ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ รายการบันเทิง และรายการที่ให้ความรู้ สำหรับรายการที่ให้ความรู้ยังแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

- รายการที่ให้ทั้งความรู้และความบันเทิง
- รายการที่ให้ความรู้แต่เพียงอย่างเดียว

2. ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่า รายการความรู้ควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เด็กต้องพบในชีวิตประจำวันมากที่สุด

3. ผู้ปกครองมีความเห็นว่า โทรทัศน์มีอิทธิพลทำให้เด็กเลียนแบบ หรือเอาอย่างมากที่สุด แต่โทรทัศน์ก็ยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็ก ทางด้านการศึกษาและบุคลิกภาพ คือ ทำให้รู้จักแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ และทำให้การเรียนดีขึ้น

4. ช่วงเวลาที่เด็กและผู้ปกครองชมมากที่สุดคือช่วงเวลาระหว่าง 18.00 - 21.00 น. รายการที่เด็กชอบมากที่สุดคือ รายการบันเทิง ส่วนรายการที่ผู้ปกครองชอบมากที่สุดคือ รายการบันเทิงและวิชาการ

5. รายการที่มีประโยชน์สำหรับเด็ก ควรจัดในรูปของรายการบันเทิงที่สอดแทรกวิชาการหรือความรู้ควบคู่กันไป

ชาญ จันทร์เจียวไช้ (2521 : 99-105) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการของประชาชน เกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กในกรุงเทพมหานคร เพื่อ

สำรวจปริมาณรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ทุกสถานีใน กรุงเทพมหานคร ศึกษาความสนใจ ความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนใน กรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ประโยชน์และความรู้ที่ได้รับ จากการชมรายการ และเปรียบเทียบปริมาณรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศ กับปริมาณความต้องการของประชาชนในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาในกลุ่มเด็กนักเรียน ผู้ปกครอง และครูซึ่งเป็นสมาชิกติดตามชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ซึ่งผลิตโดยศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. สถานีโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานคร 4 สถานี จัดสรรเวลาออกอากาศรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กไม่ได้สัดส่วนกัน แม้ว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กซึ่งผลิตในประเทศมีความสัมพันธ์กับความต้องการของประชาชน แต่ออกอากาศเฉพาะ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. เท่านั้น ส่วนสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 และสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ไม่มีการจัดเลย ภาพยนตร์การ์ตูน และภาพยนตร์การ์ตูนสำหรับเด็กส่งมาจากต่างประเทศทั้งสิ้น และภาพยนตร์สำหรับเด็กมีน้อยมาก
2. เด็กต้องชมรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กทุกวัน หรือสัปดาห์ละครั้ง ตอนหัวค่ำ (18.00-20.00 น.) และตอนสายวันหยุด (10.00-12.00) ครั้งละ 1 ชั่วโมง มีรายการย่อยประมาณ 15-20 นาที ต้องการให้รายการมีเนื้อหาสาระมากขึ้น ต้องการร่วมกิจกรรมในรายการเช่น เล่นเกม ร้องเพลง และแสดงความสามารถ ชอบชมการแสดงหุ่น ชอบชมภาพยนตร์การ์ตูนที่พากษ์ไทย ไม่ชอบเรื่องหวาดเสียวสยองขวัญ และขอให้โทรทัศน์แนะนำเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย มารยาทที่ดีงาม และ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
3. ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศ กับปริมาณความต้องการรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของประชาชนในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้
 - 3.1 รายการสดซึ่งผลิตในประเทศไทย มีความสัมพันธ์กันระหว่าง รายการที่มีอยู่และความต้องการของเด็ก
 - 3.2 รายการภาพยนตร์การ์ตูนค่อนข้างจะไม่เพียงพอแก่ความต้องการ

ของเด็ก

3.3 รายการภาพยนตร์สำหรับเด็กไม่เพียงพอแก่ความต้องการของเด็ก

มนต์ชัย นินนาทนนท์ (2526) ศึกษาอิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อเยาวชนในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ พบว่า เยาวชนชายหญิงจะชมโทรทัศน์ทุกวัน วันละ 1-2 ชั่วโมง เยาวชนชายชอบดูภาพยนตร์การ์ตูนมากที่สุด ในขณะที่เยาวชนหญิงชอบดูรายการละครสำหรับเด็กมากที่สุด ส่วนมากเยาวชนจะเลียนแบบจากละครโทรทัศน์ในเรื่องคำพูดและท่าทาง

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับมูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก และนิตยสารแวงการ สํารวจทัศนคติเด็กวัยเรียนอายุระหว่าง 6-12 ปี หรือที่กำลังศึกษาอยู่ชั้น ป.1- ป.6 จากโรงเรียนจำนวน 15 โรงเรียนในเขตใจกลางกรุงเทพมหานคร ในปี 2525 พบว่า (สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527 : 6-1 - 6-6)

1. กิจกรรมที่ชอบทำมากที่สุดคือ ดูโทรทัศน์ 25.3 % เล่น 23.1 % และอ่านหนังสือ 18.4 % หรือทำงานบ้าน 16.5 %
2. รายการที่เด็กชอบมากที่สุดคือ การ์ตูน รองลงมาคือ ภาพยนตร์จีนและรายการสำหรับเด็ก
3. รายการการ์ตูนที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับหนึ่งได้แก่การ์ตูนชุดป๊อปปาย เนื่องจากโครงเรื่องมีลักษณะที่สอดคล้องกับอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก
4. ภาพยนตร์จีนที่ได้รับความนิยมจะเป็นประเภทกำลังภายในกับชุดเจ้าพ่ออิทธิพล มากกว่าแนวชีวิต เนื่องจากศิลปะการต่อสู้ในภาพยนตร์จะเร้าความสนใจอยาก "เล่น" ของเด็ก อีกทั้งโครงเรื่องมีลักษณะใกล้เคียงนิทาน
5. รายการสำหรับเด็กที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับ 1 ได้แก่ รายการ สโมสรรฝั่งน้อยๆ

วันชาติ ศิลาน้อย (2528) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกชมรายการโทรทัศน์กับฐานะทางสังคมมิติ สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน และสถานภาพของครอบครัว ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ประเภทวิชาพาณิชยกรรม พบว่า

1. รายการโทรทัศน์ที่มีจำนวนนักเรียนชายเลือกชมมากที่สุด ได้แก่ รายการกีฬา รายการข่าวและบริการสังคม รายการที่นักเรียนชายเลือกชมน้อยที่สุด ได้แก่ รายการสารคดี กับรายการศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม สำหรับรายการที่นักเรียนหญิงเลือกชมมากที่สุด ได้แก่ละครโทรทัศน์ รองลงมาคือ การ์ตูนและรายการสำหรับเด็ก ส่วนรายการโทรทัศน์ที่มีนักเรียนหญิงเลือกชมน้อยที่สุด ได้แก่ รายการศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม
2. นักเรียนที่มีอายุเฉลี่ยสูงสุดเลือกชมรายการโทรทัศน์ประเภทรายการศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม และรายการสารคดี สำหรับนักเรียนที่มีอายุเฉลี่ยต่ำสุดนั้น เลือกชมรายการการ์ตูนและรายการสำหรับเด็ก
3. นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยสูงสุดเลือกชมรายการโทรทัศน์ประเภทรายการศาสนาและส่งเสริมศีลธรรมกับรายการข่าว และข่าวบริการสังคม สำหรับนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยต่ำสุดเลือกชมรายการศิลปะและดนตรี
4. นักเรียนที่มีฐานะทางสังคมมิติโดยเฉลี่ยสูงสุด เลือกชมรายการประเภทศิลปะ และดนตรี รองลงมาได้แก่ ภาพยนตร์ ส่วนนักเรียนที่มีฐานะทางสังคมมิติเฉลี่ยต่ำสุด เลือกชมรายการประเภทศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม
5. นักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด เลือกชมรายการโทรทัศน์ประเภท ปกิณกะบันเทิง รองลงมาได้แก่ การ์ตูนและรายการสำหรับเด็ก ส่วนนักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำสุด เลือกชมรายการประเภทศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม
6. นักเรียนที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาเฉลี่ยสูงสุดเลือกชมรายการสารคดี และรองลงมาคือรายการกีฬา สำหรับนักเรียนที่ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาเฉลี่ยต่ำสุดเลือกชมรายการศาสนาและส่งเสริมศีลธรรม

สนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยศึกษาจากเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 900 คน สรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนส่วนใหญ่ชอบดูรายการสำหรับเด็กของสถานีวิทยุโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 รองลงมาคือ สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท. โดยส่วนใหญ่ใช้เวลาในการชมโทรทัศน์แต่ละครั้งมากกว่า 2 ชั่วโมง

2. องค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก มี 5 องค์ประกอบ โดยเรียงตามลำดับความสำคัญ

2.1 ลักษณะและเนื้อหาของรายการ ประกอบด้วย 8 ตัวแปร คือ การมีเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ การให้เน้นความรู้ด้านวิชาการ การเสนอประวัติผู้ที่ประสบความสำเร็จด้านต่างๆ การให้แก้ปัญหาในรายการ บรรยายเนื้อหาด้านคณิตศาสตร์ สอดแทรกเนื้อหาด้านหน้าที่พลเมือง ศิลธรรมจรรรยาและขนบธรรมเนียมประเพณี เสนอเนื้อหาด้านวรรณคดีและให้มีโอกาสเกี่ยวกับสัตว์และธรรมชาติ

2.2 วิธีการเสนอรายการประกอบด้วย 7 ตัวแปร คือ รายการด้านการบ้านการเรือน รายการแสดงด้านนาฏศิลป์ ขับร้อง ดนตรี รายการสอนประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ การแสดงด้านบันเทิงต่าง ๆ รายการสุขภาพอนามัย รายการละครสำหรับเด็ก และรายการที่ให้เด็กมาร่วมรายการด้วย

2.3 รูปแบบรายการประกอบด้วย 5 ตัวแปร คือ การให้มีหุ่นยนต์มาร่วมรายการ รายการเกี่ยวกับการผจญภัยหรือเรื่องในเทพนิยาย เสนอรายการในรูปแบบของการ์ตูนสั้น ๆ การให้มีตลกขบขันแทรก และดึงดูดความสนใจด้วยรูปลอกหรือตุ๊กตาการ์ตูนจ.เกิดตัวแสดง

2.4 ช่วงเวลาในการเสนอรายการประกอบด้วย 4 ตัวแปร ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ช่วงเวลาที่เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครไม่สนใจดูรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กคือช่วงเวลาระหว่างหลังข่าวจนถึง 24.00 น. ทั้งวันหยุดและวันธรรมดา

2.5 ผู้ดำเนินรายการประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ ผู้ดำเนินรายการควรมีบุคลิกดี พูดจาไพเราะ อ่อนหวาน และควรเป็นผู้หญิง ส่วนการติดตามดูรายการ

จะสนใจรายการจากการแนะนำทางโทรทัศน์

เพชรชมพู เทพพิพิธ (2532) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความชอบหนังสือการ์ตูน รายการโทรทัศน์ และเกมคอมพิวเตอร์กับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกรุงเทพมหานครชอบดูโทรทัศน์มากเป็นอันดับที่ 1 และรายการโทรทัศน์ที่ชอบคือ รายการโทรทัศน์ประเภทการ์ตูน

ปราณีต วิสาละ (2533) ศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว ความคิดเห็นเกี่ยวกับตน และการเปิดรับรายการโทรทัศน์ของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปลายในเขตเมืองและเขตชนบท จังหวัดสงขลา พบว่า เด็กนักเรียนในเขตเมืองและเขตชนบทไม่มีความแตกต่างกันในด้านการเปิดรับรายการโทรทัศน์ และความคิดเห็นของเด็กนักเรียนในเขตเมืองและเขตชนบทมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับรายการโทรทัศน์

สันทัต ทองรินทร์ (2533) ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้อุปถัมภ์รายการที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก ผลการวิจัย ผู้อุปถัมภ์รายการเห็นว่า วิธีการนำเสนอควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในรายการมากที่สุด และควรเสนอรายการในลักษณะเป็นสารคดีให้ความรู้ โดยเนื้อหาควรเน้นการให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ไม่ควรเสนอเรื่องราวของสิ่งลึกลับสยองขวัญ ค่านิยมที่ควรปลูกฝังมากที่สุดคือ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต และผู้ดำเนินรายการควรให้เด็กดำเนินรายการร่วมกับผู้ใหญ่ และควรสอดแทรกทัศนคติที่ดีงามในรายการด้วย ส่วนเวลาออกอากาศที่เหมาะสมคือ เวลา 16.00-19.30 น. และ 08.00-10.00 น. สำหรับวันหยุด โดยควรออกอากาศทุกวันและแต่ละรายการไม่ควรเกิน 30 นาที

ด้านคุณภาพรายการนั้นเห็นว่า อยู่ในเกณฑ์ดี มีการพัฒนารูปแบบ มีความหลากหลาย แต่ยังมีกรเลียนแบบ และขาดผู้อุปถัมภ์รายการ รัฐควรมีบทบาทในการช่วยลดค่าเช่าเวลาให้ถูกลง และหาผู้ทรงคุณวุฒิให้คำแนะนำในการจัดรายการ และเห็นว่า ผู้อุปถัมภ์รายการควรมีส่วนในการกำหนดรูปแบบรายการ และให้การอุปถัมภ์

รายการโดยพิจารณาจากอัตราผู้ชม (Rating) ถ้าผู้ชมลดลงจะแนะนำให้ผู้จัดปรับปรุงรายการ หากแก้ไขไม่ได้จะงดการให้อุปถัมภ์รายการ

ศศิธร พวงผกา (2535) ศึกษาถึงความคิดเห็นของกลุ่มผู้ผลิตรายการและนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก พบว่า

1. กลุ่มผู้ผลิตรายการมีความคิดเห็นว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยเปิดโอกาสให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในรายการ และควรเสนอรายการในลักษณะเป็นการสัมภาษณ์ ละคร สารละคร สารคดี และรายการที่มีการผสมหลาย ๆ รูปแบบ ส่วนเวลาออกอากาศที่เหมาะสมคือ เวลา 16.00 - 21.00 น. ในวันธรรมดา สำหรับวันหยุดราชการระหว่างเวลา 08.00 - 12.00 น. และควรออกอากาศทุกวัน ใน 1 รายการไม่ควรยาวเกิน 1 ชั่วโมง ผู้ดำเนินรายการควรมีหน้าตาและบุคลิกที่ดี สภาพปัญหาและอุปสรรคที่ประสบมากที่สุดในการผลิตรายการคือ ขาดอิสระในการทำรายการ และเวลาออกอากาศไม่เหมาะสม

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษามีความคิดเห็นว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีเทคนิคการนำเสนอและรูปแบบเดียวกันคือ เกมหรือการแข่งขันตอบปัญหา ช่วงเวลาในการออกอากาศสำหรับวันธรรมดา ระหว่างเวลา 16.00 - 22.00 น. สำหรับวันหยุดราชการระหว่างเวลา 08.00 - 10.00 น. โดยจะออกอากาศทุกวันหรือวันเว้นวันก็ได้ และใน 1 รายการไม่ควรยาวเกิน 2 ชั่วโมง ลักษณะของผู้ดำเนินรายการควรเป็นผู้มีหน้าตาและบุคลิกที่ดี พุดจาไพเราะอ่อนหวาน

วไลรัตน์ พูนวสิน (2535) ได้ศึกษาความต้องการรายการโทรทัศน์ของเด็กชนบทอายุ 9-14 ปี ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า รายการที่เป็นที่นิยมของเด็กชนบท ได้แก่ การ์ตูน รายการสำหรับเด็ก และละคร ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า

- เด็กชอบทชอบการ์ตูนที่มีลักษณะสนุกสนาน ผจญภัย และมีโครงเรื่อง
อย่างง่าย ๆ จบในตอนเดียว โดยตัวแสดงของการ์ตูนต้องมีลักษณะเป็นจินตนาการ

- รายการสำหรับเด็ก จะชอบที่มีลักษณะบันเทิงมากกว่ารายการที่มีเนื้อหา
มุ่งสอนความรู้ เกม และรายการตอบคำถาม ซึ่งเด็กจะชอบพิธีกรที่อยู่ในวัยเดียวกัน
สำหรับรายการเด็กที่มีช่วงเวลาของการตอบคำถาม เด็ก ๆ จะชอบมาก หากเป็น
คำถามที่เด็กตอบได้ ก็จะแข่งกันตอบกับเพื่อน หากตอบถูกก็จะปรบมือให้กับตัวเอง

อย่างไรก็ตาม รายการสำหรับเด็กส่วนใหญ่จะเป็นการแสดง หรือวาไรตี้
มากกว่าเป็นเรื่องราวที่ชวนติดตามทำให้สร้างอารมณ์ร่วมได้ยาก และจะสอดแทรก
ความรู้ คติสอนใจอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งคล้ายคลึงกับการฟังครูสอนหน้าห้องเรียน เด็กจึง
เพื่อที่จะใช้เวลาส่วนตัวของคนกับเรื่องเช่นนี้อีก

- สำหรับละคร เด็กชอบเนื้อเรื่องสนุกสนาน มีลักษณะจบในตอนเดียวมาก
กว่าละครชุด เด็กสนใจในตัวแสดงนำมากกว่าเนื้อหาของรายการ

- การดูโทรทัศน์เป็นการใช้เวลาส่วนตัวของเด็กอีกแบบหนึ่งเพราะโทรทัศน์
เป็นสื่อที่ส่งผ่านรายการต่าง ๆ ของเด็ก ทำให้เด็กรู้สึกได้อยู่ในโลกจินตนาการของตน
เอง ได้ดูในสิ่งที่ตนเองต้องการ เด็กจะเลือกดูรายการที่ตนเองชอบ

- เวลาในการเปิดรับโทรทัศน์ จะเป็นเวลาส่วนตัวของเด็กหลังจากทำ
กิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นหน้าที่ของคนแล้ว คือ

วันจันทร์-ศุกร์ นิยมดูในช่วงเวลา 16.00-18.30 น.

และ 21.00-22.00 น.

วันเสาร์-อาทิตย์ นิยมดูในช่วงเวลา 9.00-11.00 น.

นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กนั้นไม่ได้ถูกยึดเยี่ยดให้ดูรายการโทรทัศน์ แต่เด็ก
มีสิทธิที่จะเลือกรับสิ่งที่ตัวเองต้องการ และปิดรับรายการที่ไม่ต้องการ แม้จะต้องนั่ง
อยู่หน้าจอโทรทัศน์ที่มีรายการอันไม่พึงปรารถนา เด็กก็จะหากิจกรรมอื่นที่น่าสนใจกว่า
ทำหน้าจอโทรทัศน์

อุไรวรรณ พิชิตกุล (2535-2636) ได้ศึกษาถึงผลกระทบของรายการ
โทรทัศน์เพื่อเด็กและเยาวชนต่อความมั่นคงของชาติ เสนอต่อวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

อาณาจักร โดยวิธีวิเคราะห์และสังเคราะห์จากเอกสารวิจัยที่ได้ทำการศึกษามาแล้ว ตลอดจนกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ข้อมูลสถิติ ความคิดเห็น และผลการประชุมสัมมนาในส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. เด็กและเยาวชนมีความต้องการคู่มือที่เพิ่มขึ้น
2. รายการโทรทัศน์ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้สนองตอบต่อความต้องการของเด็กและเยาวชนทุกกลุ่มเป้าหมายได้ โดยรายการส่วนใหญ่เน้นกลุ่มเป้าหมายคือ เด็กเล็ก เป็นรายการการ์ตูนเสียส่วนใหญ่
3. เวลาในการนำเสนอรายการสำหรับเด็กและเยาวชนยังน้อย และช่วงเวลานำเสนอยังไม่เหมาะสม
4. รัฐบาลยังไม่ได้มีการส่งเสริมการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง
5. ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชน ยังขาดความรู้ความเข้าใจในอิทธิพลของสื่อของโทรทัศน์ที่มีต่อเด็กและเยาวชน ตลอดจนรายการที่ผลิตยังไม่มีความเหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนในวัยต่าง ๆ
6. ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชน ยังขาดความรับผิดชอบต่อเด็กและเยาวชน รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน บางรายการไม่ได้ให้ผลประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนเลย
7. พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ตลอดจนองค์กรท้องถิ่นและองค์กรสาธารณประโยชน์ ยังไม่ตระหนักถึงอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์เท่าที่ควร
8. ผลกระทบของสื่อโทรทัศน์ต่อเด็กและเยาวชน จะส่งผลถึงความมั่นคงของชาติในด้านต่าง ๆ คือ สังคม วัฒนธรรม จริยธรรม การเมือง การปกครอง

นารากร ดิยาน (2536) ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ออกอากาศในเจ็ดวันพฤหัสจัน 2535 ระหว่างเวลา 16.00 - 19.30 น. ทางสถานีโทรทัศน์ที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร 4 สถานี ผลการวิจัยพบว่า มีรูปแบบรายการ 3 ประเภท คือ นิตยสารทางอากาศ 3 รายการ ข่าว 1 รายการ และเกมโชว์ 2 รายการ มีวิธีการนำเสนอ 8 ลักษณะ คือ การสนทนา การบรรยาย

การเล่านิทาน การตอบปัญหา การแสดงประกอบเพลง การสัมภาษณ์ การแสดง การปฏิบัติจริง และเกมโชว์ และพบว่ารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ศึกษานำเสนอ เนื้อหาเน้นหนักพัฒนาการทางสติปัญญามากที่สุด รองลงมาได้แก่ เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง กับพัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ และพัฒนาการทาง สังคม ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กนำเสนอเนื้อหา ที่เหมาะสมกับเด็กวัย 3 ปีครึ่งถึง 12 ปี

ปัทมิตา ทองสิมา (2536) ได้ศึกษาถึงการใช้โทรทัศน์ของเด็กภายใน ครอบครัว โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และทฤษฎีการใช้โทรทัศน์ใน ด้านสังคมเป็นแนวทาง จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. รายการโทรทัศน์ที่เด็กเปิดรับมากที่สุดได้แก่ รายการการ์ตูนและละคร เด็ก ๆ จะใช้เวลาดูโทรทัศน์วันละประมาณ 2 - 3 ชั่วโมง โดยส่วนใหญ่เป็นการดู โทรทัศน์พร้อมกับทำกิจกรรมอย่างอื่นไปด้วย ซึ่งที่พบมากที่สุดได้แก่ การรับประทานอาหารหรือขนมขบเคี้ยว นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กที่ดูโทรทัศน์มากจะใช้เวลาในการเล่นน้อย ตรงกันข้ามเด็กที่ใช้เวลาเล่นมากจะมีชั่วโมงการดูโทรทัศน์ที่น้อยกว่า
2. การใช้โทรทัศน์ของเด็กในด้านโครงสร้างซึ่งประกอบด้วย การใช้เป็น สิ่งแวดล้อม เป็นเพื่อน และใช้แบ่งเวลาทำกิจวัตรของครอบครัว เป็นการใช้อย่างที่เด็กและผู้ใหญ่ทุกครอบครัวได้ใช้กันมาก แสดงให้เห็นว่า โทรทัศน์มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ชีวิตประจำวันและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเห็นได้ชัด
3. การใช้โทรทัศน์ในด้านความสัมพันธ์ พบว่า การใช้เพื่อเสริมสร้าง การสื่อสาร และการใช้เพื่อเข้าร่วมการปฏิสัมพันธ์ จะพบเห็นได้มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การใช้เพื่อแสดงความสามารถหรือความเหนือกว่า ซึ่งเด็กชายและเด็กจาก ครอบครัวใหญ่จะใช้โทรทัศน์ในลักษณะนี้มากกว่าเด็กกลุ่มอื่น
4. การใช้โทรทัศน์เพื่อการเรียนรู้ พบมากในครอบครัวที่ผู้ปกครองประกอบ อาชีพครู และการใช้โทรทัศน์ที่พบน้อยที่สุดได้แก่ การใช้เพื่อหลีกเลี่ยงการปฏิสัมพันธ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ จะพบเมื่อเด็กสนใจรายการโทรทัศน์มากเป็นพิเศษ หรือเมื่อเด็ก มีความสัมพันธ์แบบขัดแย้งกับคนในครอบครัว และเลือกใช้โทรทัศน์เพื่อหลีกเลี่ยงการ

เผชิญหน้า

การใช้โทรทัศน์ของเด็กมีส่วนสัมพันธ์กับบริบทต่าง ๆ ของครอบครัว และเด็กไม่ใช่ผู้รับสารที่เฉื่อยชานิ่งเฉย แต่รู้จักเลือกรับและใช้ประโยชน์จากโทรทัศน์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ ตามแต่สถานการณ์ในขณะนั้น

จากผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาทั้งหมด เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างเด็กกับรายการโทรทัศน์ในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการเปิดรับรายการโทรทัศน์ ความแตกต่างของวัยต่อการเลือกชมรายการประเภทต่าง ๆ และความต้องการรายการโทรทัศน์ของเด็ก ซึ่งได้ให้ความสำคัญแก่ผู้รับสารคือ เด็ก ว่าเป็นผู้เลือกเปิดรับรายการโทรทัศน์ตามความต้องการและความพึงพอใจของตนเอง ตามแนวทฤษฎีการใช้สื่อเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจ การรับรู้ในคุณสมบัติประโยชน์ และการเลือกเปิดรับสื่อมวลชนโดยปาล์มเมอร์ ศึกษาพบว่าเด็กเล็กชอบชมรายการประเภทลึกลับ โลกโผน ผจญภัย เช่นเดียวกับเซสเตอร์และวิลลิส พบว่า เด็กในช่วง 4-9 ปี จะชอบเรื่องราวเกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน เทพนิยาย และเรื่องราวที่เป็นจริงเป็นจังขึ้น เรื่องราวเกี่ยวกับอัศวิน-ประวัติ การผจญภัย การค้นคว้าประดิษฐ์ และเรื่องกีฬา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของไทยคือ เทวี แยมสรวล ศึกษาพบว่า องค์ประกอบรูปแบบรายการที่เกี่ยวข้องกับความสนใจรายการโทรทัศน์สำหรับเด็กอย่างหนึ่งก็คือ รายการเกี่ยวกับการผจญภัยหรือเรื่องในเทพนิยาย

ในเรื่องรายการโทรทัศน์ที่เด็กชอบ มีผลการวิจัยหลายชิ้นที่สอดคล้องกันคืองานวิจัยของ ปาล์มเมอร์ สถาบันวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันชาติ ศิลา น้อย เพชรชมพู เทพพิพิธ วไลรัตน์ พูนวศิน และปัทมิตา ทองสิมา ซึ่งผลการวิจัยแสดงว่ารายการการ์ตูนเป็นรายการที่เด็กส่วนใหญ่ชอบดู ทั้งนี้อาจเนื่องจากการ์ตูนมักจะเป็นเรื่องราวที่สนุกสนาน สั้น ๆ ง่าย ๆ สีสันสะดุดตา การเคลื่อนไหวของภาพจะสร้างความสนใจของเด็กได้ดี และอีกรายการที่ได้รับความนิยมในลำดับต้น ๆ ก็คือ รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก วันชาติ ศิลา น้อย ซึ่งได้ศึกษานักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพยังพบว่า เพศ อายุ สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน ฐานะทางสังคมมิตติ และสถานภาพของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการเลือกชมรายการโทรทัศน์ โดยนักเรียนหญิง นักเรียนที่

มีอายุเฉลี่ยต่ำสุด และนักเรียนจากครอบครัวที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุด นอกเหนือจากรายการบันเทิงแล้ว ก็มักจะเลือกชมรายการการ์ตูนและรายการสำหรับเด็ก

สำหรับช่วงเวลาที่เด็กส่วนใหญ่มักจะเปิดรับชมรายการโทรทัศน์นั้น งานวิจัยของสมพงษ์ แดงคาด และชาญ จันทร์เจียวาใช้ ระบุว่า ช่วงเวลาที่เด็กเปิดรับชมรายการโทรทัศน์มากที่สุดคือ 18.00-20.00 น. ในวันธรรมดา และ 10.00 - 12.00 น. ในวันหยุด ในขณะที่ทิวไลรัตน์ พูนวสิน ศึกษาพบว่า เด็กจะเปิดรับโทรทัศน์ในช่วงเวลา 16.00-18.30 น. ซึ่งเด็กชนบทอาจจะมีความแตกต่างจากเด็กกรุงเทพฯ เนื่องจากไม่ต้องประสบกับปัญหาการจราจรติดขัด งานวิจัยของสันทิต ทองรินทร์ ผู้อุปถัมภ์รายการเห็นว่าเวลาออกอากาศที่เหมาะสมคือ 16.00-19.30 น. ในวันธรรมดา และ 8.00-10.00 น. ในวันหยุด และงานวิจัยของศศิธร พวงผกา ผู้ผลิตรายการเห็นว่าเวลาออกอากาศที่เหมาะสมคือ เวลา 16.00 - 21.00 น. ในวันธรรมดา สำหรับวันหยุดราชการระหว่างเวลา 08.00 - 12.00 น. ซึ่งโดยสรุปแล้วก็อยู่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันคือ ช่วงเย็น-หัวค่ำในวันธรรมดา และช่วงเช้าในวันหยุด แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของอุไรวรรณ พิชิตกุล ชี้ให้เห็นว่า เวลาในการนำเสนอรายการสำหรับเด็กและเยาวชนยังน้อย และช่วงเวลานำเสนอยังไม่เหมาะสม ทั้งนี้ก็อาจเนื่องมาจากมีเรื่องผลประโยชน์ทางด้านธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้ไม่สามารถจัดสรรเวลาได้อย่างเต็มที่

นอกจากนี้ ในการศึกษาวิจัยถึงความคิดเห็นของผู้ปกครองและความต้องการของประชาชนเกี่ยวกับรายการโทรทัศน์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กนั้น งานวิจัยของสมพงษ์ แดงคาด ก็กับงานวิจัยของชาญ จันทร์เจียวาใช้ สอดคล้องกันและยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสันทิต ทองรินทร์ ซึ่งได้ศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้อุปถัมภ์รายการที่มีต่อรายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก คือ รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กควรจัดในรูปแบบของรายการบันเทิงที่สอดแทรกวิชาการหรือความรู้ มีเนื้อหาสาระมากขึ้น และควรเสนอรายการในลักษณะเป็นสารคดีให้ความรู้ โดยเนื้อหาควรเน้นการให้รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ที่สำคัญคือ ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วน

ร่วมในรายการมากที่สุด เช่น เล่นเกม ร้องเพลง และแสดงความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเทวี แยมสรวล และ วไลรัตน์ พูนวสิน คือ เด็กต้องการและมีความพึงพอใจที่จะได้มีส่วนร่วมในรายการด้วย

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยที่สำคัญซึ่งจะเกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ ก็คืองานวิจัยของวไลรัตน์ พูนวสิน และ รัญจวน มีนประดิษฐ์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เด็กส่วนมากจะเลือกดูรายการที่ตนเองชอบ ตามความสนใจของตัวเอง เด็กไม่ได้ถูกยึดเยียดให้ดูรายการโทรทัศน์ แต่เด็กมีสิทธิที่จะเลือกรับสิ่งที่ตัวเองต้องการ และปิดรับรายการที่ไม่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการใช้สื่อมวลชนเพื่อประโยชน์และความพึงพอใจที่ว่า ผู้รับสารจะเลือกเปิดรับสื่อหรือเนื้อหาที่จะสามารถสนองความต้องการและความพึงพอใจของตนเอง และการวิเคราะห์เนื้อหาหารายการโทรทัศน์สำหรับเด็กของนารากร ดิทยาน ซึ่งพบว่า รายการโทรทัศน์สำหรับเด็กที่ศึกษานำเสนอเนื้อหาเน้นหนักพัฒนาการทางสติปัญญามากที่สุด รองลงมาได้แก่ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ และพัฒนาการทางสังคม ตามลำดับ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย